

RÉTHY BÉLA (1862—1935)

LÁNG MIKLÓS

110 évvel ezelőtt született a hazai gyógycukorkagyártás úttörője, a gyógyszerészhivatás apostola, Than Károly és Rozsnyay Mátyás kiváló tanítványa.

*

Schlotterbeck Kristóf szabósegéd Németországból 1805-ben érkezett hazánkba, s morva származású ifjú nejével Szarvason telepedett le. Egyikőjük sem tudott magyarul, de az asszony értette az ott élő szlovák ajkúak nyelvét.

A férfi — mesterségét feladva — vaskereskedést nyitott, felesége pedig megyei szülésznő lett.

Négy gyermekük közül három fiú volt: a legidősebb nyomdász, a középső orvos (Pál, kinek nagy érdeme volt a békéscsabai kórház létrehozásában, úgyhogy halála után a kórház utcáját róla nevezték el), és a legkisebb Vilmos folytatta apja mesterségét: ő is kereskedő lett.

A három testvér 1844-ben névmagyarosítást hátrázott el, s *Vajda Péter* költő — akkor szarvasi tanár — tanácsára esett a választás a Réthy névre.

A fiúk közül csak a legkisebb maradt Szarvason. Ott alapított családot, s a Réthy-házban 21 év alatt 12 gyermek született; Béla 1862-ben, éppen karácsony estéjén.

A család súlyos anyagi gondokkal küzdött. A gyermekek mindenben a célszerűséget, a takarékoskosságot, az egyszerűséget látták. „Ifjú éveink mostoha körülményei megedzettek az élet küzdelmeire...” — írja Réthy Béla naplójában. — „Általában az egész család életét a kötelességtudat jellemezte. Mindenki nógatás nélkül végezte a maga dolgát, jó példával járván elől a szülők. Így szoktuk meg a munka szeretetét, így lett vérünké, hogy munkálkodni nem teher, hanem élvezet, kellemes időtöltés” — írja tovább [1].

Abban az időben a család fő tápláléka a kenyér, szalonna, főzelék és tészta volt. Ruházatuk is igen szegényes; az egyes ruhadarabok testvérről testvérré szálltak, amíg csak javítani, foltozni lehetett azokat. A játékokat — pigét, kóclabdát — maguk csinálták. Két gyerek kapott egy pár fatalpú kocsolyát, amivel azután „egylábaztak”.

Ha a jövő esett szóba, a „mi lesz, ha megnősz” kérdésre már a kisdíák Réthy csak a gyógyszerész-pályát említette.

Az V. gimnáziumi osztály elvégzése után, 1877-ben — még 15 éves sincs ekkor — elhagyja a szülői házat. Ismeretség révén sikerül gyakornoknak bejutnia *Ternajgó Cézár* újradí gyógyszerertárába. Itt teljes ellátást kap csupán, de azért is havi 10 forintot kell fizetnie.

Akkoriban a gyakornok meglehetősen rabszolgasorson élt: kimenőt csak minden második vasárnap délután kapott, akkor is csak 3—4 órától, amikor a főnök hazatért a kávéházból.

1880-ban vizsgázott gyakornokként vett búcsút első állomáshelyétől, hogy néhány hét múlva új

kondíciót vállaljon *Varságh Béla* békéscsabai „SAS” gyógyszerertárában, a Fő téren.

(A gyógyszerertárt 1817-ben nyitotta *Hamaliár György*; 1840—1855 között *Mudrony János*, 1855—1868 között *Laczay József*, 1868—1869-ben *Varságh János* tulajdona volt.) A fizetés: teljes ellátás és 22 forint havonta. Az első pénzből egy öltöny ruhát csináltatott (15 forintért), és megvette Petőfi összes költeményeit (2 forintért).

1881-ben egy évre *Rozsnyay Mátyás* aradi gyógyszerészhez szegődött el, ahol 55 forint fizetést kapott, ellátás nélkül. Szerényen élve ebből többet tudott megtakarítani. A pénzre pedig nagy szüksége volt az egyetemi tanulmányaihoz.

A kitűnő gyógyszerésztől igen sokat tanult. Ez az esztendő már későbbi laboratóriumának gondolatát is érlelte, így feltétlenül kihatott egész pályájára.

1882-ben megkezdte budapesti egyetemi tanulmányait. Megtakarított pénzét hamar felélte volna, ezért anyagi forrást keresett. Így jutott el *Schédy* „Gyógyszerési Hetilap”-jához, mely akkor az egyetlen gyógyszerészszaklap volt.

A lapot már jól ismerte, sőt korábban Aradról dolgozatokat, hozzászólásokat is küldött, melyek nagyrészt név nélkül jelentek meg. Egyik írásában („Néhány szó a Magyar Gyógyszerkönyv”-ről [2]) élesen bírálja a gyógyszerkönyv egyes részeit: „... a magyar gyógyszerkönyvön javításokkal segíteni nem lehet, hanem ott gyökeres reformra van szükség...” — „... a magyar gyógyszerkönyv említett része nagy részben nem egyéb, mint az osztrák gyógyszerkönyv gondos lemásolása, annak gyarlóságával, s a metrikus rendszer keretébe semmiképp be nem illő számarányaival együtt.” — „A magyar gyógyszerkönyv gyakorlati része magán viseli az unciák, drahmák bélyegét.” — „... minek a szennát por alakban adni a nyelethez, mikor tudjuk, mennyire undorító az; lehetne a szennát leforrázni, s a derített forrázatot a nyelethez kevervén azt besűríteni.”

Munkája a Gyógyszerési Hetilapnál egyszerű volt: német szaklapokból fordította a szerkesztő által kijelölt cikkeket, péntek délutánonként pedig segített a lap expedálásában (címszalagítás és ragasztás), amiért *Schédyéknel* jó ebédet kapott.

A külföldi szaklapok tanulmányozása kiszélesítette látókörét, s az így elraktározott gondolat is termékenyítőleg hatott későbbi terveire.

De magába szívta az egyetemi előadásokat is. Különösen kedvelte *Than Károlyt*.

Az anyagi gondok azonban egyre súlyosbodtak: a pusztaság életfenntartás mellett a ruhaneműt is pótolni kellett, amire viszont már nem futotta, bár végtelen beosztással, hihetetlen igénytelenségben élt. *Varságh Béla* szívesen nyújtott kölcsönt a komoly és szorgalmas fiúnak, ami lehetővé tette az egyetem befejezését; Budapesten 1884-ben kitüntetéssel végzett.

Még ebben az évben — most már mint okleveles gyógyszerész — *Varságh Bélához* tért vissza, hogy adósságát ledolgozza. Most teljes ellátást és 40 forint fizetést kapott.

Bár hamarosan foglalkoztatni kezdte az önállóság gondolata, erre egyelőre a legszigorúbb takarékosága mellett sem gondolhatott. Amikor tehát 1888-ban Kétegyházán gyógyszerárnyitási engedélyt kapott, azt *Sailer Dénesnek* adta át, maga pedig évi 1000 forintos szerződéssel (és teljes ellátással) a *Varságh-patikában* maradt.

Pénzt pénz mellé rakva 1891-re összegyűlt annyi, hogy kibérelhesse a pásztói gyógyszertárt. A nagy forgalmú „Sas” gyógyszertár után azonban nem érezte jól magát a csendes fészekben; az idegenben sem találta helyét, ezért még abban az évben visszatért *Varságh Bélához*, aki kilátásba helyezte, hogy két év után kibérelheti majd az ő gyógyszertárát

1892-ben megházasodott; nőül vette *Vidovszky Erzsébetet*. (Harmonikus házasságukból nyolc gyermekük született!)

Az ígéretnek megfelelően még abban az évben (1892-ben) bérlőként átvehette a gyógyszertárt.

Réthy Béla
Gyógyszerész

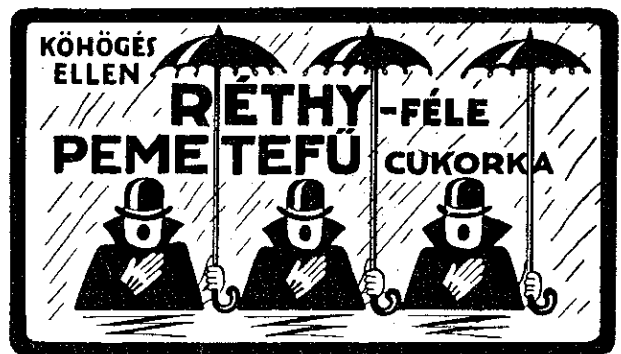
1. ábra Réthy Béla és aláírása

Az önállóság fokozta ambícióját. A *Than Károlytól* tanult elmélet, a *Rozsnyay Mátyástól* elsajátított gyakorlat nagyszerű gondolatokat érlelt benne. Két külföldi cikk hazai előállítását kezdte meg: az „*Ütifű*” cukorkát „*Pemetefű*” cukorkával; a „*Pain expeller*” „*Kámfor linimenttel*” kísérte meg pótolni — és nagy sikerrel. Ezeket azután sorra követték az újabb és újabb cikkek: többszáz féle galenikum, tablettázott gyógyszer és a jól ismert *Chinavasbor* stb. A gyógyszerészeti munka megkönnyítését szolgálták a töményített galenikumok, az ún. „*decomplexek*”. Ezek bemutatásával az 1896. évi

millennárius kiállításon kitüntetésben részesült. A híressé vált *Pemetefű* cukorkához csatlakoztak a legkülönfélébb gyógycukorkák: a szalmiák, ánizshajócska, mentoldriazs, *Tonokór*; kiegészítette ezt a választékot a kereskedelmi cukorkák, bonbonok egész sora. Széles körű igényt elégítettek ki a háztartási vegyicikkek is, melyek közül legismertebb a *Papagáj* ruhafesték, a *Réthy* esszencia és a *Vanil* tabletta lett.

Mint pályáját hivatásnak tekintő és azt ragaszkodással szerető gyógyszerész, szívén viselte az utódképzés ügyét is. Gyógyszertárában állandóan legalább két gyakornokot tartott, és velük sokat, szeretettel foglalkozott. Laboratóriumának sokoldalúsága mellett ezek a fiatalok az átlagnál jóval több szakmai ismeretet szerezhettek, így a gyakornoki tanfolyamokra kerülő „*Réthy-praxik*” mind elméleti, mind gyakorlati vonalon kiváltak társaik közül.

Nyugtalan alkotó szelleme mindig az újat, a jobbat kereste. Bármilyen jó is lett volna pl. a *Pemetefű* cukorkája, az aligha terjedt volna el a patika körzetének szűk határain túl. *Réthy* azonban rájött: nem teljesen helytálló a közmondás, hogy a „jó bornak nem kell cégér”. Az akkor még csak kibontakozásban levő reklámra gondolt, és élt is annak lehetőségeivel. Ezzel elérte, hogy a *Réthy-féle Pemetefű* cukorka az akkori Magyarország egész területén ismert és keresett köhögéscsillapító gyógyszer lett.

2. ábra. A Pemetefű cukorka hirdetése

Egy új kor szellemének felismerése az úttörő jellemzője, és *Réthy Béla* a hirdetés terén is úttörő volt Magyarországon.

Bámulatos szorgalmából és munkaszeretetéből a gyógyszertár és laboratórium vezetése mellett futotta arra is, hogy más téren is alkosson. A századforduló táján a filoxéra elpusztította a hazai szőlők nagy részét. *Réthy* egyike volt azoknak, akik elsőként telepítettek a filoxérának ellenálló, ún. amerikai vesszőre oltott szőlőt. A mintegy 10 holdas, mintaszerűen kezelt szőlőskert példaként szolgált a környék gazdáinak.

A jobb és rosszabb gazdasági esztendőket váltakoztak a gyári életében, de a nehézségeken segített az előrelátó tartalékolás. *Réthy* a biztosabb, bár szerényebb hozamot ígérő ingatlan vásárlásokat helyezte előtérbe akkor, amikor mások főleg értékpapírokat vettek. A veszített háborút követő infláció megsem-

misítette az idős *Varságh Béla* hadikölcsönbe és más értékpapírokba fektetett tekintélyes vagyonát, úgyhogy *Réthy* vette gondjaiba egykori főnökét és jótévőjét; családtagként istápolta, hogy semmiben hiányt ne szenvedjen. Ez a cselekedete még jobban kiemeli az egész életére jellemző mély humanitását, emberi nagyságát.

Réthy Béla nem temetkezett el saját vállalkozásaiba — az addig bérelt gyógyszerterát 1911-ben vette meg —; élénken tevékenykedett elsősorban a gyógyszerészi közéletben, és példamutatón kivette részét a város gazdasági, kulturális és szociális életéből is. Csak a napipolitikától tartotta távol magát. Felkarolt, támogatott minden egészséges kezdeményezést. Így lett elnöke

- a Magyar Országos Gyógyszerész Egyesület békéscsabai kerületének;
  - a Vöröskereszt Egylet békéscsabai fiókjának,
  - a Békéscsabai Takarékpénztárnak,
  - a békéscsabai Sakk körnek;
  - tagja Békéscsaba község, majd város képviselőtestületének;
  - Békés megye törvényhatósági bizottságának;
  - a gimnázium kormányzóbizottságának;
  - a Múzeum Egyesület igazgatóságának stb.
- Ösztöndíjakat, alapítványokat létesített, így támogatta pl.:

- a Gyógyszerészek Nyugdíjintézetét;
- az Orsz. Közegészségügyi Egyesületet;
- a Vöröskereszt Egyletet;
- a helyi Rudolf gimnázium építését;
- az Orsz. Gyermekszánatóriumot;
- az evangélikus szeretetházat;
- a Katolikus Nőegyletet;
- az Izraelita Kiházásító Egyletet stb.

A háborús évek sok nehézsége, aggodalma, katonagyermekének féltése, a megfeszített munka idő előtt aláásta egészségét. Már a húszas évek elején

átadta a gyári méretű gyógyszerészeti laboratóriumot gyógyszerész, ill. vegyész-mérnök-gyermekének, s maga egyre inkább visszavonulni kényszerült a közélettől is. Türelemmel viselt sok szenvedés után 1935. december 22-én, 73 éves korában hunyt el Békéscsabán.

A felsoroltak mellett *Réthy Bélának* nagy érdeme, hogy sohasem süllyedt bele a vidéki kisváros elpolgáriadosott, elkényelmesedett — vagy éppen elzüllett — világába. Élete éppen ezért is példamutató minden idők gyógyszerészei számára; méltó hát, hogy születésének 110 évfordulója alkalmával felvázoljuk puritán, nemes egyéniségét, azok elé is állítva, akik húzódoznak a vidéki gyógyszeráraktól, és a vidéki életben „nem látnak fantáziát”. Hiszen a gondolkozó, alkotó, mindig újat kereső, a közélet gondjából részt vállaló diplomás emberekre ma is nagy szükség van az egész országban.

IRODALOM

1. Réthy Béla naplója (kézirata a leszármazottak birtokában). — 2. Gyógyszerészi Hetilap 20, 25, 385 (1881) — 3. Az 1896. évi Ezredéves Orsz. Kiállítás általános katalógusa, IV. csop. Egészségügy; „Kosmos” kiadás, Budapest (1896)

M. Ланг: *Бела Рэты (1852—1935 гг.)*

Автор знакомит читателя с жизнью и творчеством выдающегося венгерского фармацевта, пионера отечественного производства целебных конфетов.

M. Láng: *Béla Réthy (1862—1935)*

The career of a prominent Hungarian pharmacist is reviewed who has been pioneer of production of medicated candies in Hungary

M. Láng: *Béla Réthy (1862—1935)*

Die Lebensbahn eines hervorragenden ungarischen Apothekers wird dargestellt, der sich um die erstmalige Herstellung von Heilbonbonen in Ungarn verdient gemacht hat

Érkezett: 1972. XII 28

KORSZERŰ ELJÁRÁSOK GYÓGYSZEREK BEVONÁSÁRA

Pickard, J. F., Röss, J. E. Pharm. Industr 34, 833 (1972).

A bevont tabletták olyan gyógyszerrendszerek, amelyeket főként biológiai megfontolások szerint kell megtervezni és összeállítani. Figyelembe kell venni más tényezőket is (kémiai kompatibilitás, feldolgozási megfontolások és organoleptikus-esztétikai tulajdonságok). Bármilyen bevont típus alkalmazása a sajtóit tablettában befolyásolhatja a hatóanyag biológiai hozzáférhetőségét, értéksíthetőségét. A tablettát csak akkor szabad bevinni, ha ennek alapos indoka van.

A bevonás célja lehet a hatóanyag felszabadulásának módosítása, védelem a fénytől, nedvességtől, inkompatibilitások elkerülése stb.

A szerzők különböző bevonási módszereket és berendezéseket ismertetnek. Különös figyelemmel kísérik a filmbevonatát

A gyógyszerek filmbevonására használható polimernek különleges feltételeknek kell megfelelnie (rezisztencia a gyomor-bél nedvvel szemben, membrán-diffúzió szabályozhatósága stb.). A legfontosabb filmképző anyagok: a cellulózzáramazékok, a nagy molekulásúlyú PEG-k, az akril-, metakrilgyanták, a vinilszármazékok és újabban ezek, valamint más anyagok kopolimerjei.

Végül rövid áttekintést kaphatunk két új, még kifejlesztés alatt álló bevonási eljárásról: az elektrostatikus és bemártásos bevonásról (135). Gyarmathy Miklós

STERILITÁS ELLENŐRZÉSE AUTOKLÁVBAN BACILLUS STEAROTHERMOPHILUS SPÓRÁJÁVAL

Bühlmann, X., Gay, M., Schiller, I. Pharm. Acta

Helv 48, 223—244 (1973)

A sterilitás ellenőrzésére biológiai indikátorokat írt elő néhány modern gyógyszerkönyv (USP XVIII, NF XIII, Ph. Nord. Add V). Ezzel kapcsolatban számos kísérletet végeztek és megállapították, hogy a kereskedelemben kapható indikátorok általában nem alkalmasak a sterilitás ellenőrzésére. A szerzők papír-, csík-, korongon vagy ampullában fogalomiban levő *Bacillus stearothermophilus* spórákat készített indikátorokat vizsgáltak. Meghatározták az eltartási mód, idő és hőmérséklet hatását az eredeti spóraszámváltozásra. Számos tényező befolyásolja az indikátor alkalmasságát. A magasabb hőmérséklet, a kiszáradás, a helytelen eltartás és csomagolás jelentősen csökkentheti az élő spórák számát. Legmegfelelőbbek voltak az ampullában eltartott indikátorok. Megállapították, hogy a számolást legjobb szuszpenzióban végezni, de a számolási mód mellett a szuszpenzió típusa és a tenyésztési mód is befolyásolja az eredményt. Mindezek alapján javasolják a biológiai indikátorok helyett a sterilitás fizikai ellenőrzését. Modern készülékekkel a hőmérséklet és nyomás ellenőrzése automatikus, gyors és így biztonságosabb, mint a biológiai indikátorok használata (84).

Dr. Szepesy Angéla